

महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ

Phone : 4010437/4020781
/4037124/4035273
Fax : 24044532/4024068 /4023516
Email : ast@mpcb.gov.in
Visit At : <http://mpcb.gov.in>

कल्पतरु पॉईंट, 3 रा व 4 था मजला, सायन माटुंगा स्कीम
रोड नं. 8, सिने प्लेनेट सिनेमा समोर, सायन सर्कल जवळ,
सायन (पूर्व), मुंबई - 400 022

अधिसूचना मसुदा

क्र:

दिनांक :

जल (प्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण) कायदा, 1974 आणि हवा (प्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण) कायदा, 1981 यांतील 21 व्या कलमातील उप-कलम (1) आणि कलम 54मधील उप-कलम(1) आणि उप-कलम (2)मधील खंड (झेड)न्वये दिल्या गेलेल्या निर्देशानुसार महाराष्ट्र सरकारने महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळासोबत सल्लामसलत करून महाराष्ट्र राज्यातील रेडी मिक्स कोंक्रीट (आरएमसी) प्रकल्पांकरिता मार्गदर्शक तत्वांची एक सूचनावली तयार केली आहे. त्यानुसार आरएमसीना पर्यावरणीय मानकांचे पालन करणे अनिवार्य करण्यात आले असून प्रदूषणास आळा घालण्याकरिता/तीव्रता कमी करण्याकरिता त्यांच्यावर अतिरिक्त नियंत्रणेही घालण्यात आली आहेत आणि इतर शिफारसीवेही पालन करण्यात यावे अशी सूचना त्यांना करण्यात येत आहे.

याबाबतीतील धोरण तयार करण्यास हातभार लागावा म्हणून यासंबंधी सर्व सूचना/शिफारसी/मते हे पत्रक प्रसिद्ध झाल्यानंतर 15 दिवसांच्या आत ast@mpcb.gov.in या ई-पत्त्यावर पाठवण्यात यावीत असे आवाहन करण्यात येत आहे.

अ. व्याख्या

1. आरएमसी प्लाण्ट: रेडी मिक्स कोंक्रीट कारखान्यात किंवा बॅचिंग पॅव्हेटरीमध्ये तयार केले जाते. त्याकरिता पूर्वनिश्चित पायऱ्यांचा अवलंब केला जातो आणि त्यानंतर ते इन-ट्रान्झिट मिक्सर असलेल्या ट्रकमधून साईटवर पाठवण्यात येते.
2. कमर्शियल प्लाण्ट: बांधकामाकरिता आरएमसीची गरज असलेल्या ग्राहकांना आरएमसीचा पुरवठा करण्याच्या उद्देशाने स्थापन करण्यात आलेला कोंक्रीट बॅचिंग प्लाण्ट
3. कॅप्टीव्ह प्लाण्ट: एखाद्या समर्पित प्रोजेक्ट साईटला आरएमसीचा पुरवठा करण्याच्या एकमेव उद्देशाने स्थापन करण्यात आलेला कोंक्रीट बॅचिंग प्लाण्ट

ब. उपयोज्यता

1. आरएमसी प्लाण्ट मंडळाच्या संमती व्यवस्थापन पद्धतीअंतर्गत मोडतात
2. परवानगी/एनओसी (ना-हरकत प्रमाणपत्र) संबंधित स्थानिक संस्थेद्वारा दिले जाईल

क. सायटिंगचे निकष : (स्थान निश्चयनबाबतचे निकष)

आरएमसी प्लाण्ट स्थापन करताना खालील सायटिंगचे निकष ध्यानात घेतले जावेत

1. कमर्शियल प्लाण्टकरिता 1000 किंवा त्याहून अधिक लोकसंख्या असलेल्या वस्तीपासून आणि कोणत्याही प्रमुख रस्त्यापासून (जसे की-राष्ट्रीय/राज्य महामार्ग, एमडीआर्स, शहरातून जाणारे प्रमुख रस्ते) अंदाजे 100 मीटरचे अंतर बफर झोन म्हणून राखले जावे.
2. कोणत्याही विशिष्ट कारणाकरिता स्थापन केलेल्या कॅप्टीव्ह प्लाण्टमधील आरएमसी प्रकल्पाच्या परिसराच्या आत असावे.
3. शाळा, महाविद्यालये आणि हॉस्पिटल्स तसेच न्यायालये अशा मानवी वर्दळीच्या संवेदनशील भागांपासून किमान 200 मीटरच्या अंतरामध्ये आरएमसी नसावे याची खबरदारी घेण्यात यावी.

4. प्रकल्प प्रवर्तकाने ना विकास क्षेत्रात, विकास नियंत्रण नियम, तसेच एमएमआर धोरण आणि इतर संवेदनशील क्षेत्र जसे की, अ‍ॅटॉपहिल, इ. याबाबत विहित केलेल्या वैधानिक अटीची पूर्तता करणे गरजेचे आहे. उद्योग स्थापन करण्याबाबतचे संगतीपत्र प्रदान करतांना वरील अटीची पूर्तता करण्याबाबतचे प्रतिज्ञापत्र सादर करण्याची अट नमूद करण्यात यावी. तसेच उद्योग चालू करण्याकरीताचे संगतीपत्र प्रदान करतांना ते सादर प्रतिज्ञापत्राच्या पूर्ततेस अनुसरून असेल आणि प्रकल्प प्रवर्तक या पूर्ततेसाठी जबाबदार राहणार आहेत, असे नमूद करावे.

ड. पर्यावरणीय मूल्यांकन

प्रकल्पाचे पर्यावरणीय मूल्यांकन करताना खालील घटकांचा विचार व्हावा

1. साहित्य हाताळणी आणि साठवण क्षमतेचा निर्देश व्हावा.
2. वाऱ्याच्या दिशेकरिता हवामानाचा अभ्यास व्हावा आणि त्यानुसार उत्सर्ग/धूलीकणच्या वहनावर नियंत्रण करण्याकरिता त्याचे दमन करणाऱ्या प्रणालीचा विचार व्हावा

इ. प्रदूषण नियंत्रणाची परिमाणे

अ. हवा प्रदूषण नियंत्रण

1. अंतर्गत परिमाणे:

1. साहित्याचे वहन करणाऱ्या सर्व स्थळांवर हवा प्रदूषण परिमाणांचा अंगिकार व्हावा
2. खालीलपैकी एका पद्धतीने धूळीवर नियंत्रण केले जावे
  - प्रकल्पाला किमान 20 फूट उंचीचे किंवा धूळीच्या लोटापेक्षा 5 फूट जास्त उंचीचे, यापैकी जी उंची जास्त त्या उंचीचे पत्र्याचे कुंपण घालावे. काहीना कपड्याने झाकण्याचीही गरज भासू शकते.
  - आरएमसीच्या परिसराच्या आतल्या परिसरामध्ये वॉटर स्पिंकलिंग/केमिकल डस्ट स्टॅबिलायझिंग एजण्ट स्प्रेईंग सिस्टीम असावी
  - आरएमसी प्रकल्पाच्या सीमेच्या आत सर्व बाजूने किमान 5 मीटर रुंदीचे वृक्षारोपण व्हावे. या वृक्षांची उंची जवळपास 20 मीटर असावी याची खबरदारी घेतली जावी.
3. कामाचा अंतर्गत भाग सिमेण्ट क्रॉक्रीटने/अॅस्फाल्टने बनलेला असावा
4. प्रकल्पा (कोरड्या/ओल्या) च्या आत साठलेली धूळ नियमितपणे साफ केली जावी/काढून टाकली जावी आणि त्याकरिता इंडस्ट्रीयल व्हॅक्युम प्लीनरचा वापर व्हावा
5. मिक्स्चर व्हेईकलकरिता प्रवेशद्वार आणि बाहेर जाण्याच्या दारावर दू लेक्ल टायर वॉशिंग सुविधा असावी

2) कच्च्या मालाची हाताळणी आणि साठवण:

1. सिमेण्ट आणि फ्लाय-अॅशचे स्टोरेज सिलोज मल्टी सायक्लोन आणि त्यानंतर बॅग हाऊस असेम्ब्ली अशा पुरेशा क्षमतेच्या डस्ट कलेक्शन सिस्टीमची सुसज्ज असावेत.
2. सिमेण्ट, वाळू, फ्लाय अॅश आणि अॅग्रीगेट्सची हाताळणी बंद यांत्रिक प्रणालीमार्फतच व्हावी.
3. मनुष्याची हाताळणी आवश्यक असलेली कार्ये लोडिंग पॉईंटवर डस्ट कंट्रोल सिस्टीमने युक्त असलेल्या आणि छतावर अजून एक डस्ट कंट्रोल सिस्टीम बसवलेल्या बंद शेडमध्ये केली जावीत.
4. वाळू आणि अॅग्रीगेट्सचे सर्व कन्व्हेयर बेल्ट्स पत्र्यांनी झाकलेले असावेत आणि दुय्यम उत्सर्ग टाळण्याकरिता ट्रान्सफर पॉईंट्सवर डस्ट कलेक्शन सिस्टीम बसवण्यात यावी.

5. सिमेंट, ॲग्रीगेट्स आणि वाळू यांचा मिक्सिंग विभाग घूळीवर नियंत्रण राखण्याकरिता मल्टी सायवलोन् आणि त्यानंतर बॅग हाऊस असेम्ब्ली अशा पुरेशा क्षमतेच्या डस्ट कलेक्शन सिस्टीमनी सुसज्ज असावा.
  6. वाळू आणि ॲग्रीगेट्स यांचा साठवण विभाग रूफ टॉप वॉटर प्रिकलर सिस्टीमने युक्त असावा.
  7. निर्माण प्रकल्पामध्ये हवा प्रदूषण नियंत्रण साधनांचा अवलंब केला जावा.
  8. ऊर्जा पुरवठा करणाऱ्या पर्यायी प्रणालीतून उत्पादनासोबत वायू प्रदूषण नियंत्रणाचेही कार्य बजावले जावे
4. स्रोतापासून किंवा प्रकल्पाच्या सीमेपासून 10 मीटरांच्या अंतरावर, यापैकी जे जवळ असेल ते, असलेल्या हवेच्या दर्जाने खालील मानकांची पूर्तता करणे आवश्यक आहे

पार्टिक्युलेट मॅटर पीएम 10 यापेक्षा जास्त नसावे	100	µg/m ³
पार्टिक्युलेट मॅटर पीएम 2.5 यापेक्षा जास्त नसावे	60	µg/m ³

ब. जल प्रदूषण नियंत्रण परिमाणे

1. वॅशिंग पॉईट वॉशिंग, ट्रान्झिट मिक्स्चर वॉशिंग, व्हेईकल टायर वॉशिंग आणि फ्लोअर वॉशिंग यातून निर्माण झालेले सांडपाणी पूर्व-निश्चित ड्रेनेज सिस्टीममधून जमा केले जावे आणि त्यावर विल्हेवाटीच्या खालील मानकांचा अवलंब करणाऱ्या सर्वांगीण प्रक्रिया प्रणालीनी प्रक्रिया केली जावी.

प्रक्रिया केल्या गेलेल्या सांडपाण्याच्या दर्जाविषयीची मानके

अनु. क्र.	परिमाण		मानके
1	समू	यामध्ये असावा	5.5 ते 9.0
2	तेल आणि वंगण	यापेक्षा जास्त नसावा	10 मिग्रॅ / लि
3	निलंबित घन कण	यापेक्षा जास्त नसावा	100 मिग्रॅ / लि
4	बीओडी ₅ दिवस	यापेक्षा जास्त नसावा	30 मिग्रॅ / लि
5	सीओडी	यापेक्षा जास्त नसावा	150 मिग्रॅ / लि
6	टीडीएस	यापेक्षा जास्त नसावा	2100 मिग्रॅ / लि

2. प्रक्रिया केलेले सांडपाणी फक्त प्रकल्पातील कार्यामध्ये, वॉटर प्रिकलिंग सिस्टीममध्ये किंवा बागकाम/वृक्षारोपणामध्ये वापरण्यात यावे. प्रकल्पातून सांडपाणी कुठेही बाहेर सोडण्यात येऊ नये.

क. घन कचऱ्यावरील प्रक्रिया आणि विल्हेवाट

1. ट्रान्झिट मिक्स्चर वॉशिंगमधून तयार झालेला घन कचरा, आरएमसीतून तयार झालेल्या टाकाळ गोष्टी (कचरा/मळी) यांचा रिकव्हरी युनिट/रिकलेमिंग सिस्टीमच्या माध्यमातून पुनर्वापर करण्यात यावा किंवा त्यांची स्थानिक प्रशासनाने बांधकामातून तयार झालेल्या कचऱ्याकरिता नेमून दिलेल्या जागी विल्हेवाट लावण्यात यावी.

सूचना:

1. स्टार प्रकारच्या आरएमसी प्लान्टची एका वर्षाच्या आत विल्हेवाट लावली जावी. दिलेल्या मार्गदर्शक सूचनांचा अवलंब करणाऱ्या कार्यरत प्लान्टकरिता 1 वर्षाचा कालावधी देण्यात येईल. नव्या मार्गदर्शक सूचनांचा अंगिकार केल्यावरच रिन्यूअलचा विचार केला जाईल. अधिकृत मान्यता असलेल्या आरएमसी एका वर्षाच्या आत आपल्या मान्यतांमध्ये दिलेल्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार बदल घडवून आणतील.
2. आरएमसी प्लान्टमध्ये सकाळी 6:00 ते संध्याकाळी 6:00 या वेळेत कार्यरत राहतील.

3. महापालिकेच्या भागात असलेल्या आरएमसी/बॅथिंग प्लाण्ट्सकरिता मंडळ अधिक कडक निकष लागू करू शकते
4. अटी आणि तरतूदीची पूर्तता करण्याच्या हमीवर नव्या परवानग्या दिल्या जातील, त्यावरच प्रकल्पांना मिळणारी मंजूरी/नकार अवलंबून असेल.

फ. तुम्ही दिलेल्या मान्यतेमध्ये खालील बाबींचा समावेश केला जाणे आवश्यक आहे

1. आपल्या प्रकल्पातून निघणाऱ्या प्रदूषकांची विल्हेवाट सुविधा आणि पाण्यावरील प्रक्रिया, यामध्ये जल (प्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण) कायदा, 1974मधील तरतूदीची पूर्तता केली जाणे अपेक्षित आहे.
2. आपल्या प्रकल्पावर वायू, प्रदूषणावर नियंत्रण राखणाऱ्या पुरेशा क्षमतेच्या यंत्रणेची अंमलबजावणी, यामध्ये वायू (प्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण) कायदा, 1981 मधील तरतूदीची आणि ई मध्ये दिलेल्या अटीची पूर्तता केली जाणे अपेक्षित आहे.

सही करणार,
(राजीव कुमार मिश्र, आयएएस)
सदस्य सचिव